

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЗДВН

Кафедра міжнародних економічних відносин

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Петрушенко Ю.М.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»
на тему «СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

Здобувача вищої освіти 4го_ курсу _____ М.А. Осіпова

групи МЕпн.-91-0

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

Керівник _____ В. О. Щербаченко

Суми – 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЗДВН

Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)
Здобувачу освіти 4го курсу, групи МЕпню-91-0

Осіпової Марії Артемівни

1. Тема роботи «Становлення та розвиток фінансових систем зарубіжних країн» затверджена наказом по університету від «15» березня 2023 року № 0242-VI
2. Термін подання здобувачем закінченої роботи «06» червня 2023 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи є аналіз та вивчення процесу становлення та розвитку фінансових систем у зарубіжних країнах. Робота спрямована на виявлення основних факторів, що впливають на формування та функціонування фінансових систем, а також на дослідження роль та внесок фінансових систем у розвиток економіки країн.
4. Об'єкт дослідження фінансові відносини між державою та іншими суб'єктами господарської системи з приводу формування та функціонування фінансових систем.
5. Предмет дослідження сукупність елементів фінансових систем зарубіжних країн.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах загальнотеоретичних та спеціально наукових методів, зокрема: метод порівняння, індукція, дедукція, аналіз, синтез.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

Розділ 1 «Теоретичні аспекти фінансових систем» 05.05.2023 р.

У розділі 1

- Визначення фінансової системи
- Елементи та функції фінансових систем
- Основні принципи функціонування фінансових систем

Розділ 2 «Аналіз розвитку фінансових систем зарубіжних країн» 23.05.2023 р.

У розділі 2

- Історичний огляд становлення фінансових систем зарубіжних країн
- Фінансова система країн розвиваючого світу
- Фінансова система розвинених країн

Розділ 3 «Шляхи для покращення структури та стану фінансової системи (на прикладі країн з розвинутою ринковою економікою)» 01.06.2023 р.

У розділі 3

- Сучасні виклики та проблеми фінансових систем
- Як покращити та модернізувати іноземні фінансові системи.

8. Консультації щодо роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	В. О. Щербаченко	05.04.2023 р.	05.04.2023 р.
2	В. О. Щербаченко	24.04 2023 р.	24.04 2023 р.
3	В. О. Щербаченко	06.05.2023 р.	06.05.2023 р.

9. Дата видачі завдання: «05» квітня 2023 року

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр
на тему
«СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇН»
здобувача Осіпової М.А.

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 40 сторінках, зокрема список використаних джерел із 28 найменувань, який розміщено на 3 сторінках. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Фінансові механізми мають вирішальне значення для розподілу ресурсів у сучасній економіці. Їх можна порівняти із системою артеріального кровообігу в організмі, який є економікою загалом. Щоб тіло функціонувало, кров має циркулювати. Якщо кров перестає текти, тіло вмирає. Так само, якщо гроші перестають текти, економіка вмирає. Фінансовий сектор впливає всю економіку. Решта всіх секторів залежить від фінансового посередництва та інших фінансових послуг. Фінансова система є одним із ключових об'єктів, що характеризують добробут економічної території, тоді як рівень розвитку фінансової системи значною мірою впливає на подальший економічний розвиток цієї території.

Метою роботи є аналіз та вивчення процесу становлення та розвитку фінансових систем у зарубіжних країнах. Робота спрямована на виявлення основних факторів, що впливають на формування та функціонування фінансових систем, а також на дослідження роль та внесок фінансових систем у розвиток економіки країн.

Завдання роботи наступні:

- Проаналізувати теоретичні аспекти фінансових систем, визначити їх складові елементи та функції.

- Вивчити історичний огляд становлення фінансових систем у зарубіжних країнах.
- Визначити основні фактори, що впливають на розвиток фінансових систем зарубіжних країн.
- Проаналізувати сучасний стан розвитку фінансових систем у зарубіжних країнах, виявити ключові тенденції та виклики, з якими стикаються ці системи.
- Порівняти фінансові системи різних зарубіжних країн з метою виявлення особливостей їх структури та функціонування.
- Зробити висновки щодо ефективності та розвитку фінансових систем зарубіжних країн, а також надати рекомендації щодо подальшого розвитку фінансової системи зарубіжних країн.

У процесі написання роботи були використані підручники, наукові роботи вчених-економістів, статті з, інтернет-ресурси (статистичні дані, статті електронних журналів). В процесі написання роботи використовувались наукові роботи українських та зарубіжних авторів стосовно обраної тематики.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної бакалаврської роботи розглядали на:

1) Міжнародній науково-практичній конференції "Механізми протидії сучасним викликам і загрозам: досвід ЄС для України" (30-31 березня 2023 р. м. Суми, Україна).

За результатами систематизації напрямів та методів оцінки національних фінансових систем було визначено чотири найважливіші характеристики фінансових інститутів та фінансових ринків (фінансова глибина, фінансова доступність, фінансова ефективність та фінансова стабільність), а також чотири альтернативні підходи до оцінки (комплексна оцінка на основі узагальнюючого показника, кількісна оцінка на основі узагальнюючого показника, комплексна оцінка за системою показників, кількісна оцінка за системою показників). Одержані результати можуть бути використані в процесі розроблення стратегії зовнішньоекономічного розвитку

України та оцінки ефективності проведення політики у сфері валютного регулювання.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2023 рік

Рік захисту роботи – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	10
1.1. Визначення фінансової системи	10
1.2. Елементи та функції фінансових систем.....	16
1.3. Основні принципи функціонування фінансових систем	21
2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	26
2.1. Історичний огляд становлення фінансових систем зарубіжних країн	26
2.2. Фінансова система країн розвиваючого світу	31
2.3. Фінансова система розвинених країн	33
3 ШЛЯХИ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СТРУКТУРИ ТА СТАНУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ (НА ПРИКЛАДІ КРАЇН З РОЗВИНЕНОЮ РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ) ..	36
3.1. Сучасні виклики та проблеми фінансових систем.....	36
3.2. Шляхи як покращити та модернізувати іноземні фінансові системи	43
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ВСТУП

Фінансові механізми мають вирішальне значення для розподілу ресурсів у сучасній економіці. Їх можна порівняти із системою артеріального кровообігу в організмі, який є економікою загалом. Щоб тіло функціонувало, кров має циркулювати. Якщо кров перестає текти, тіло вмирає. Так само, якщо гроші перестають текти, економіка вмирає. Фінансовий сектор впливає всю економіку. Решта всіх секторів залежить від фінансового посередництва та інших фінансових послуг. Фінансова система є одним із ключових об'єктів, що характеризують добробут економічної території, тоді як рівень розвитку фінансової системи значною мірою впливає на подальший економічний розвиток цієї території.

Вибрана тема актуальна, оскільки дослідження фінансових систем у країнах несе в собі не тільки науковий, а й практичний інтерес – спираючись на досвід країн-лідерів, країни можуть коригувати дію своїх фінансових механізмів та підтримуючої інфраструктури і тим самим покращувати свої економічні становище. При цьому побудова оптимального, ефективного механізму фінансового забезпечення сталого економічного розвитку менш розвинених економік зумовлює необхідність аналізу фінансових систем даних країн та оцінки їхнього рівня фінансового розвитку.

Тим не менш, на основі досліджень зазначених вчених, можна стверджувати, що питання фінансових систем зарубіжних країн було розглянуто недостатньо повно і відокремлено, що перешкоджало глибшому розумінню природи цього досліджуваного питання.

Об'єктом дослідження є фінансові системи кількох конкретних зарубіжних країн, їх етапи становлення та розвитку, ключові особливості, а також фактори, що впливають на їхній розвиток.

Предметом дослідження є становлення та розвиток фінансових систем зарубіжних країн.

Метою даної роботи є аналіз та вивчення процесу становлення та розвитку фінансових систем у зарубіжних країнах. Робота спрямована на виявлення основних факторів, що впливають на формування та функціонування фінансових систем, а також на дослідження роль та внесок фінансових систем у розвиток економіки країн.

Завдання роботи включають:

1. Проаналізувати теоретичні аспекти фінансових систем, визначити їх складові елементи та функції.
2. Вивчити історичний огляд становлення фінансових систем у зарубіжних країнах.
3. Визначити основні фактори, що впливають на розвиток фінансових систем зарубіжних країн.
4. Проаналізувати сучасний стан розвитку фінансових систем у зарубіжних країнах, виявити ключові тенденції та виклики, з якими стикаються ці системи.
5. Порівняти фінансові системи різних зарубіжних країн з метою виявлення особливостей їх структури та функціонування.
6. Зробити висновки щодо ефективності та розвитку фінансових систем зарубіжних країн, а також надати рекомендації щодо подальшого розвитку фінансової системи зарубіжних країн.

Для досягнення поставлених цілей використовувалися такі методи дослідження, як загальнотеоретичні та спеціальні наукові методи, зокрема метод порівняння, індукції, дедукції, аналізу та синтезу.

Інформаційне забезпечення роботи. У процесі написання роботи були використані підручники, наукові роботи вчених-економістів, статті з інтернет-ресурси (статистичні дані, статті електронних журналів). В процесі написання роботи використовувались наукові роботи українських та зарубіжних авторів стосовно обраної тематики.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

1.1. Визначення фінансової системи

Значимість наукового дослідження фінансових систем визначається роллю фінансового розвитку, який, як зазвичай передбачається, позитивно впливає на розвиток економіки та суспільства. При цьому оцінка фінансового розвитку у свою чергу вимагає аналізу та оцінки фінансових систем.

Поняття фінансової системи так само, як і поняття фінансового розвитку, яке буде розкрито нами далі, визначається по-різному. Так, у підручнику М.І. Карліна фінансова система трактується як «сукупність різних фінансових відносин, у процесі яких різними методами та формами розподіляються фонди коштів господарюючих суб'єктів, домогосподарств та держави»[4, с.456].

Н.С. Кравчук дотримується думки, що фінансова система – це «сукупність різних сфер фінансових відносин, у процесі яких утворюються і використовуються фонди коштів»[5, с.45].

В.М. Опарін писав про фінансову систему як про «усю сукупність фінансового ладу держави та заходів, що застосовуються ним у своєму фінансовому господарстві». Отже, фінанси поділяються на централізовані (публічні/державні) та децентралізовані (приватні). У сфері децентралізованих фінансів формується найбільша частина фінансових ресурсів держави, які частково йдуть до бюджету та позабюджетні фонди, а частково – на фінансування комерційних та бюджетних організацій, і навіть повертаються населенню як соціальні виплати. В цій сфері ключове місце займають фінанси комерційних організацій: тут відбувається створення матеріальних благ, виробництво товарів, надання послуг, формування прибутку на подальший соціально-виробничий розвиток суспільства. Фінанси домогосподарств беруть участь як у формуванні платоспроможного попиту

країни, так і у формуванні централізованих фінансів шляхом податкових трансфертів. Фінанси некомерційних організацій грають роль у формуванні доходів, володінні майном тощо. Фінанси фінансових посередників: тут зосереджені величезні фінансові ресурси, що здебільшого використовуються в інвестиціях. Централізовані фінанси включають бюджетну систему, а також державний та муніципальний кредит [8, с.105].

Дж. Ван Хорн, в свою чергу, вважав, що фінансова система – сукупність низки установ та ринків, що надають послуги фірмам, громадянам та урядам.

Фінансова система означає систему економічних взаємозв'язків та інституцій, що регулюють перерозподіл грошових ресурсів між тими, хто має вільні кошти (кредитори), та тими, хто потребує грошових ресурсів (позичальники) в макроекономічному сенсі.

Таким чином, можна помітити, що визначення різняться і становлять собою так звану амплітуду: від сукупності відносин, на основі яких формуються грошові фонди, до сукупності фінансових інституцій, які спеціалізуються на фінансових відносинах. При цьому у фінансовій науці виділяється два напрями, які надалі визначають вибір вченими тієї чи іншої фінансової концепції:

- класична теорія фінансів. Ця теорія фокусується, перш за все, на механізмі перерозподілу та мобілізації коштів у бюджетні та позабюджетні фонди, що перебувають у розпорядженні суб'єктів влади.

- неокласична теорія фінансів. У рамках цієї теорії розглядаються способи мобілізації коштів державою з акцентом на ефективність її економічної діяльності та продуктивність розподільчих відносин, а також методу втілення та удосконалення принципу «value for money» (якість послуги має відповідати сумі витрат за її надання).

Крім того, відзначається два принципові підходи до визначення поняття "фінансова система":

- Формальний (структурний) підхід: акцентує увагу на окремих «фінансових інститутах» – фінансові організації, що функціонують на ринку фінансових послуг, що наводить їх класифікацію, описує та аналізує.

- Матеріальний (функціональний) підхід: за основу аналізу такого поняття, як фінансова система, беруться функції цієї системи. Ці підходи не суперечать, а доповнюють одне одного.

Так, поєднуючи різні підходи та вищеперелічені визначення, формулюється загальне визначення фінансової системи: фінансова система (ФС) – це форма організації вартісних відносин між усіма суб'єктами фінансових відносин щодо розподілу та перерозподілу сукупного суспільного продукту.

В основі порівняльної оцінки фінансових систем використовуються різні класифікації, що потребують окремої уваги [13, с. 178].

Залежно від фінансової структури економіки можна виділити два види (моделі) фінансових систем: Англо-саксонську, орієнтовану на фондові ринки, та Континентальну (німецьку), орієнтовану на банки (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Ключові характеристики моделей фінансових систем

Англо-саксонська фінансова система (ринкова)	Континентальна (німецька) фінансова система (банківського типу)
Визначальну роль у перерозподілі національного доходу виконує фондовий ринок	Основна частина національного доходу країни перерозподіляється через ринок позичкового капіталу
Характерна для США та Канади	Характерна для більшості країн Європи

Англо-саксонська модель характерна для таких країн як США, Великобританія, а також для колишніх англійських домініонів (Канада, Австралія, Нова Зеландія). Насамперед, узагальним основні ознаки, що визначають дану модель фінансової системи:

- значним джерелом інвестицій у реальний сектор економіки є фондовий ринок.

- англо-саксонській фінансовій системі характерна велика кількість інструментів фондового ринку, що активно функціонує ринок акцій.

- більшість банків спеціалізовані (інвестиційні, іпотечні тощо).

- даній моделі характерний відкритий ринок – на біржу можуть наривні виходити як великі, так і порівняно невеликі компанії. При цьому для того, щоб потрапити до лістингу, компанії автоматично надають інформацію про свою діяльність рейтинговим агентствам, які, у свою чергу, перевіряють їхню кредитоспроможність, відповідність даних про баланс компанії (її активів та пасивів), викладених у її звітах, реальним цифрам і допомагають інвесторам прийняти правильне рішення.

Континентальної (або, як її ще називають, Німецької) фінансової моделі дотримуються країни континентальної Європи та Японія. Розглянемо основні показники цієї моделі:

- основним джерелом фінансування економіки є банківський кредит.

- ключові учасники на фондовому ринку найчастіше – великі банки. Вони, як правило, універсальні (можуть здійснювати будь-яку банківську діяльність).

- у Континентальній фінансовій моделі акціонерний капітал корпорацій зібрано, як правило, в руках мажоритарних інвесторів - тобто він більш консолідований, ніж у англо-саксонської фінансової моделі

- ринок цінних паперів досить розвинений, однак у порівнянні з англо-саксонським, у Німецькій фінансовій моделі відношення капіталізації та оборотів ринку цінних паперів до ВВП порівняно нижче.

Іноді, крім англо-саксонської та континентальної фінансових моделей, виділяють ще один тип фінансової системи – бюджетну фінансову систему. Така фінансова модель характеризується досить високим рівнем оподаткування та значною питомою вагою державної власності в економіці в цілому та в фінансовій системі зокрема. Основна частина національного доходу в централізованому порядку перерозподіляється державою через систему бюджетів та позабюджетних фондів.

На практиці було доведено, що жоден із цих типів ФС не можна однозначно охарактеризувати як більш переважний. Це пояснюється тим, що ефективність функціонування фінансових систем оцінюється загалом, незалежно від переважання у них фінансових інститутів чи фінансових ринків.

Залежно від цілей досліджень застосовуються інші класифікації фінансових систем. Зокрема, використовуються такі класифікаційні критерії, як характер взаємодії із зовнішнім середовищем, характер формується у фінансових системах ресурсів, сила реакції фінансових систем на зовнішні впливи та режим функціонування фінансових систем. Розкриємо ці класифікації докладніше [11, с.109].

За характером взаємодії із зовнішнім середовищем:

- відкриті фінансові системи (вільна взаємодія із зовнішнім середовищем, наявність мінімальних обмежень);
- частково відкриті фінансові системи (помірна взаємодія із зовнішнім середовищем; наявність обмежень, що знижують інтенсивність її взаємодії);
- закриті фінансові системи (слабкі взаємодії із зовнішнім середовищем наявність серйозних обмежень, націлених на його мінімізацію)

За характером формованих у фінансових системах ресурсів:

- чисті фінансові системи
- реальні фінансові системи

За силою реакції на зовнішні впливи виділяється три види фінансових систем.

- м'які фінансові системи. Мають дуже високий рівень чутливості до будь-яких зовнішніх впливів, тобто зовнішній вплив у більшості випадків призводить до певних змін у фінансовій системі, причому, чим вище за нього інтенсивність, тим більш суттєвими та довгостроковими будуть зміни

- умовно жорсткі фінансові системи. Відрізняються середнім рівнем чутливості до зовнішніх впливів: слабкі дії не впливають на фінансову систему, а сильніші – змінюють її, але при цьому ступінь зміни системи слабший, чим ступінь зовнішнього впливу на неї

- жорсткі фінансові системи. Вкрай слабо реагують на зовнішні впливи, а зміна таких систем може бути спровоковано тільки надзвичайно сильними впливами.

За характером (режимом) функціонування

- усталені (сформовані) фінансові системи (функціонують стабільно, структура системи не зазнає кардинальних змін протягом коротких проміжків часу, взаємозв'язки між окремими їх елементами достатньо постійні)

- перехідні фінансові системи (характеризуються нестабільністю функціонування, різкими (часто кардинальними) змінами структури, мінливістю взаємозв'язків між елементами)

Головна увага в класифікації та порівняльній оцінці ФС варто акцентувати на рівні фінансового розвитку, як на найважливішому аспекті при розподіл країн на фінансові групи. Так, виділяють розвинені та розвиваються фінансові системи.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що фінансові системи виконують широке коло різних функцій, у тому числі:

- інформаційна функція,
- контролю та моніторингу,
- зниження витрат обігу,
- акумуляції заощаджень.

Інформаційна функція (надання інформації про можливі інвестиції та розподіл капіталу).

Фінансові посередники полегшують отримання інформації – без них інвесторам доводилося б нести великі витрати, пов'язані з оцінкою фірм, менеджерів та умов інвестування – що сприяє прискоренню економічного зростання. Функція контролю та моніторингу (здійснення контролю за інвестиціями та менеджерами після надання фінансування). Корпоративне управління, його результативність, впливає на показники компанії та, відповідно, на темпи зростання. Здатність осіб, які надають фірмам капітал, ефективно стежити за процесом його використання, впливає на прийняття

рішень про заощадження та про розподіл ресурсів. Від ефективності контролю акціонерів та кредиторів над фірмами та їх вимоги до менеджерів з максимізації вартості підприємства залежить бажання ошадників фінансувати виробництва [9, с.99].

Функція управління ризиками (зниження, диверсифікація та управління ризиками). Ризиковані проекти прибутковіші, ніж ті проекти, ризик яких мінімальний. Проте, зазвичай, інвестори прагнуть вибрати найбільш надійні проекти. Фінансові системи допомагають диверсифікувати ризики у часі (фінансові посередники забезпечують вирівнювання норми прибутку в довгостроковому періоді) та ризики ліквідності (тобто ризики того, з якими втратами та в якому часовому інтервалі учасники можуть перевести в готівку фінансові вкладення у разі необхідності).

Функція акумуляції заощаджень (полягає у стимулюванні економічних суб'єктів вкладати свої заощадження та перетворювати їх на інвестиції). Чим активніше фінансові системи акумулюють заощадження, перетворюючи їх на інвестиції, тим успішніше розвивається економіка, і, отже, підвищуються темпи економічного зростання країни).

Функція зниження витрат обороту (полегшує обмін товарами та послугами). Пов'язана з тим, що кожна товарообмінна угода пов'язана з тими чи іншими витратами. Фінансові системи, що дозволяють знизити витрати обороту, сприяють зростанню спеціалізації, і, як наслідок, зростанню продуктивності праці. Зміст функцій фінансової системи дає повніше уявлення про значення фінансового розвитку для економіки та суспільства. При цьому головною функцією фінансової системи будь-якої країни є перерозподіл вільних грошових коштів від економічних агентів, які мають їх надлишок, до економічних агентів, тим, хто відчуває їх недолік, що пояснює пріоритетну увагу до фінансових ринків та фінансових інститутів.

1.2. Елементи та функції фінансових систем

У зарубіжних країнах державна фінансова система включає:

- державний бюджет;
- місцеві фінанси;
- спеціальні урядові (позабюджетні) фонди;
- фінанси державних підприємств (корпорацій);
- фінанси приватних підприємств (компаній).

Розглянемо кожен елемент фінансової системи докладніше.

Державний бюджет є фінансовим планом або документом, у якому визначаються доходи та витрати держави протягом певного фінансового року. Він є ключовим інструментом фінансової політики держави і відображає плановані видатки та джерела фінансування на рівні держави.

Державний бюджет включає такі основні елементи:

1. Доходи: Це сума грошей, які держава планує зібрати протягом фінансового року. Доходи можуть походити з різних джерел, таких як податки (податки на доходи, податки на споживчу справедливість, податки на майно), збори, мита, прибуток від державних підприємств, платежі за надання державних послуг тощо.
2. Витрати: Це сума грошей, яку держава планує витратити протягом фінансового року. Витрати можуть включати різні категорії, такі як соціальні виплати (пенсії, допомоги, медичні послуги), освіта, охорона здоров'я, оборона, інфраструктура, культура, наука, розвиток та інші програми та проекти, які держава вважає пріоритетними.
3. Дефіцит або залишок: Дефіцит виникає, коли витрати перевищують доходи державного бюджету. У такому випадку держава може шукати джерела фінансування дефіциту, наприклад, шляхом залучення позик або видавати державні облігації. Залишок (превищення доходів над витратами) може використовуватися для зменшення боргу або резервів.

Державний бюджет є важливим інструментом для планування фінансових ресурсів держави, забезпечення фінансової стабільності та виконання соціальних та економічних програм. Він є предметом урядової

політики та дебатів і підлягає затвердженню у відповідних законодавчих органах країни.[7, с.46].

Місцеві фінанси відносяться до фінансової системи та фінансових ресурсів, які контролюються та управляються місцевими органами влади, такими як місцеві уряди, місцеві ради чи адміністрації. Вони стосуються фінансових аспектів на рівні місцевих територій, таких як міста, округи, області чи муніципалітети.

Основні аспекти місцевих фінансів включають:

1. Доходи: Місцеві органи влади мають свої джерела доходів. Це можуть бути податки та збори, які збираються від місцевих резидентів та підприємств, такі як податки на нерухомість, комунальні послуги, місцеві податки на доходи та бізнес, збори за послуги тощо. Крім того, місцеві органи можуть отримувати дотації та фінансування від центрального уряду.
2. Витрати: Місцеві органи влади здійснюють витрати для забезпечення різноманітних послуг та програм на своїх територіях. Це можуть бути витрати на комунальні послуги, освіту, охорону здоров'я, інфраструктуру, розвиток міста, соціальний захист, культуру та інші місцеві потреби. Витрати місцевих фінансів пов'язані зі забезпеченням потреб місцевого населення та розвитком територій.
3. Бюджетний процес: Місцеві фінанси підлягають бюджетному процесу, який включає планування, складання, затвердження та виконання бюджету місцевих органів влади. Цей процес передбачає визначення пріоритетів, розподіл ресурсів, контроль за використанням коштів та звітність.
4. Запозичення: Деякі місцеві органи можуть запозичувати кошти, випускаючи місцеві облігації або беручи кредити у фінансових установ. Це може бути необхідно для фінансування капітальних проектів, інфраструктурних робіт чи покриття тимчасових дефіцитів.

Місцеві фінанси мають важливе значення для забезпечення розвитку та забезпечення потреб місцевих спільнот. Вони дозволяють місцевим органам влади планувати та забезпечувати необхідні послуги, сприяють розвитку місцевої економіки та створюють умови для поліпшення якості життя на місцевому рівні.

Спеціальні урядові або позабюджетні фонди відносяться до фінансових інструментів, які уряд використовує для управління певними видами ресурсів або для фінансування конкретних програм або проектів, окремо від державного бюджету. Ці фонди можуть бути створені з різних причин і функціонувати залежно від специфічних потреб країни або уряду. Основна відмінність між спеціальними фондами та державним бюджетом полягає в тому, що фонди мають власний набір правил та процедур щодо використання коштів, незалежний від звичайних бюджетних процесів. Фінанси підприємств є провідною ланкою фінансової системи з погляду формування національного доходу. Вони складаються з двох ланок: фінанси виробничої сфери та фінанси невиробничої сфери.

Фінанси виробничої сфери відносяться до фінансових аспектів, що стосуються підприємств та організацій, які займаються виробництвом товарів або наданням послуг. Це охоплює різноманітні аспекти, включаючи фінансове управління, інвестиції, операційні витрати, фінансування та прибутковість підприємств.

Основні аспекти фінансів виробничої сфери включають:

1. Фінансове управління: Це охоплює процеси планування, контролю та аналізу фінансових ресурсів підприємства. Це включає бюджетування, управління обіговими коштами, управління кредитами та заборгованістю, аналіз фінансової звітності та інші фінансові процеси, спрямовані на забезпечення ефективного використання ресурсів.
2. Інвестиції: Підприємства виробничої сфери здійснюють інвестиції у нові технології, обладнання, дослідження та розвиток, щоб покращити продуктивність та конкурентоспроможність. Фінансування таких

інвестицій може здійснюватися через внутрішні джерела, такі як прибуток підприємства, або зовнішні джерела, такі як кредити, інвестиційні фонди або публічне розміщення акцій.

3. Операційні витрати: Підприємства виробничої сфери мають витрати, пов'язані зі здійсненням виробничих операцій, такі як закупівля сировини, оплата праці, оренда приміщень, витрати на виробництво та розподіл товарів чи послуг. Ефективне управління операційними витратами дозволяє підприємствам збільшувати свою прибутковість та конкурентоспроможність.
4. Фінансування: Підприємства можуть залучати фінансування для покриття своїх витрат та забезпечення ділової діяльності. Це може включати банківські кредити, випуск облігацій, залучення інвестицій, а також використання внутрішніх резервів та прибутку підприємства. Фінансування повинно бути відповідно до фінансових потреб та стратегій підприємства.
5. Прибутковість: Одним з головних фінансових показників виробничих підприємств є прибутковість, яка відображає їх здатність генерувати прибуток від своєї діяльності. Прибутковість вимірюється різними показниками, такими як рентабельність активів, рентабельність капіталу, маржа прибутку та інші.

Ефективне фінансове управління виробничої сфери допомагає підприємствам забезпечувати фінансову стабільність, розвиватися та досягати поставлених цілей.

Усі ланки фінансової системи взаємопов'язані між собою. Основним джерелом доходів державного бюджету є національний дохід, створений у сфері матеріального виробництва. З іншого боку, розширене відтворення можливе не лише за рахунок власних коштів підприємств. Його фінансовими джерелами можуть бути бюджетні кошти, банківські кредити та залучені кошти (через випуск цінних паперів). Усі ланки фінансових відносин взаємопов'язані, оскільки сутність фінансів єдина.

У зарубіжних країнах рівні фінансової системи залежать від двох факторів:

1. Державного устрою.
2. Адміністративно-територіального устрою.

Існує два типи державного устрою:

- унітарний державний устрій;
- федеративний державний устрій.

В унітарних державах державні фінанси – це фінансові активи центрального уряду. До таких унітарних країн належать Великобританія, Франція, Італія та інші країни. У невеликих унітарних державах, наприклад, Монако, Люксембург державні фінанси збігаються з фінансами країни.

У країнах з федеративним державним устроєм державні фінанси поділяються на федеральні фінанси та фінанси суб'єктів федерації. До таких країн належать: США, Індія, Мексика, Канада, Німеччина, Швейцарія. До суб'єктів федерації у цих країнах відносять:

- США, Індія, Мексика - штати;
- Канада – провінції;
- Німеччина - землі;
- Швейцарія – кантони.

На основі адміністративно-територіального устрою будується система місцевих фінансів. Питання адміністративно-територіального устрою в унітарних державах належать до ведення центральної влади, а у федеративних державах – до компетенції суб'єктів федерації. Для більшості розвинених країн типовим є існування двох-трьох видів адміністративно-територіальних рівнів.

1.3. Основні принципи функціонування фінансових систем

Фінансова політика - це сукупність заходів і стратегій, які приймаються урядами та центральними банками з метою регулювання фінансової системи та впливу на економіку країни.

Фінансові системи зарубіжних країн можуть виявлятися різними в залежності від країни, але вони часто ґрунтуються на спільних принципах та принципах, що передбачені міжнародними стандартами. Основні принципи функціонування фінансових систем включають:

1. Банківська система: Банки є центральною складовою частиною фінансової системи більшості країн. Вони приймають депозити від клієнтів і надають позики фізичним особам та підприємствам. Це забезпечує ліквідність економіки та сприяє розвитку бізнесу.
2. Капіталові ринки: Фінансові системи також включають капіталові ринки, де видається та торгується акціями, облігаціями та іншими фінансовими інструментами. Ці ринки дозволяють компаніям залучати капітал для розвитку та інвестування, а інвесторам - здійснювати інвестиції та отримувати прибуток.
3. Фінансова регуляція: Країни встановлюють нормативно-правовий фреймворк та регуляторні органи для нагляду за фінансовою системою. Це включає в себе забезпечення фінансової стабільності, захисту прав споживачів та інвесторів, а також боротьбу зі злочинністю в сфері фінансів.
4. Міжнародна співпраця: Фінансові системи зарубіжних країн також взаємодіють на міжнародному рівні через участь у міжнародних фінансових організаціях, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк. Це дозволяє країнам спільно працювати над вирішенням глобальних фінансових проблем та сприяти економічному зростанню.
5. Фінансова технологія: З розвитком технологій в фінансових системах з'явилися нові можливості, такі як електронні платежі, мобільні банкінгові додатки та розширені фінансові послуги. Це сприяє зручності та доступності фінансових послуг для населення та бізнесу.

Ці принципи можуть відрізнятися в залежності від країни та її фінансової системи, але загальний фокус полягає у забезпеченні стабільності, ліквідності та ефективності функціонування економіки [1, с.18].

Основні цілі фінансової політики можуть варіюватися в залежності від країни і економічної ситуації, але загальною метою є досягнення стабільності та здорового економічного зростання. Основні цілі фінансової політики включають:

1. **Забезпечення макроекономічної стабільності:** Фінансова політика спрямована на збалансування макроекономічних показників, таких як інфляція, безробіття, економічне зростання та зовнішній баланс. Метою є забезпечення стабільності цих показників на прийнятному рівні, що сприяє економічній стабільності та довгостроковому розвитку.
2. **Регулювання грошової політики:** Ціль грошової політики полягає в контролі над грошовою масою та процентними ставками з метою впливу на рівень інфляції та стимулювання економічного зростання. Центральний банк зазвичай відповідає за встановлення та виконання грошової політики.
3. **Підтримка фінансової стабільності:** Фінансова політика має на меті забезпечення стабільності фінансової системи, запобігання фінансовим кризам та забезпечення довіри до фінансових інституцій. Це досягається шляхом встановлення регуляторних механізмів, нагляду та регулювання фінансових ринків та інституцій.
4. **Забезпечення доступності фінансових послуг:** Фінансова політика спрямована на забезпечення доступності та розширення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення. Це може включати заохочення розвитку мікрофінансування, сприяння фінансовій грамотності та створення сприятливого середовища для розвитку фінансових послуг.
5. **Стимулювання економічного зростання та розвитку:** Фінансова політика може бути спрямована на стимулювання економічного зростання та

розвитку шляхом фінансування інфраструктурних проектів, підтримки підприємництва та інновацій, залучення інвестицій та розвитку ринків.

Ці цілі не вичерпують всіх аспектів фінансової політики, і вони можуть доповнюватись або змінюватись в залежності від конкретних потреб країни та глобальної економічної ситуації.

У науковій літературі виділяються й інші цілі фінансової політики держави, такі як: зменшення темпів інфляції, врегулювання економічних циклів (тобто застосування фінансової політики як способу боротьби зі спадами). При цьому, можна сказати, що ці цілі за своєю суттю вже похідні від основного завдання фінансової політики - забезпечення високого добробуту громадян країни.

Першорядною метою фінансової політики держави має бути формування фінансових умов для соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення рівня та якості життя населення.

Таким чином, головна мета фінансової політики полягає у виконанні точних стратегічних завдань та вирішенні тактичних питань застосування функціонального призначення фінансів. На стратегічні завдання фінансової політики впливають зовнішні та внутрішні умови, а також наявність фінансових ресурсів, функціонування товарно-грошових відносин, державного устрою тощо.

Завданнями фінансової політики є:

- формування умов для створення максимально можливих фінансових ресурсів;
- раціональний з погляду держави розподіл та використання фінансових ресурсів;
- організація, регулювання та стимулювання економічних та соціальних процесів фінансовими методами;
- розробка фінансового механізму та його постійний розвиток відповідно до цілей і завдань, що змінюються.

Отже, можна сказати, що сутність і зміст фінансової політики досить складні, оскільки вона охоплює великий комплекс заходів, як-от: розробка основної концепції фінансової політики, визначення її основних напрямів, цілей, головних завдань; управління фінансовою діяльністю держави та інших суб'єктів економіки.

2 АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

2.1. Історичний огляд становлення фінансових систем зарубіжних країн

Світове процвітання незмірно зростає завдяки зростанню міжнародних економічних відносин – торгівлі товарами та послугами, а також міграції праці, капіталу та ідей по всій планеті. Відповідно до принципу порівняльної переваги багатство країн збільшується, коли кожна країна спеціалізується на тих напрямках економічної діяльності, на яких вона може працювати з найменшими витратами. Однак вся ця економічна діяльність потребує фінансування і для безперервного зростання світової торгівлі потрібна стабільність світової фінансової системи. Це ускладнюється тим фактом, що більшість країн має власну валюту і що правила та нормативні акти, що регламентують фінансові операції, сильно різняться у кожній країні [6, с.50].

Наприкінці 19-го та на початку 20-го століть в області міжнародних фінансів майже не існувало координації. Фінансовою столицею світу був Лондон, та більшість провідних торгових країн дотримувалися золотого стандарту: іншими словами, фінансові зобов'язання встановлювалися у валютах, що обмінюються на золото. Якщо якась країна витрачала занадто багато валюти на придбання імпорту або закордонні інвестиції, вона втрачала золотий запас, що змушувало її обмежувати грошову масу та кредит, і зазвичай це викликало дефляцію. При цьому експорт країни ставали привабливішими, а імпорт менш бажаним, ніж виправлялося порушення платіжного балансу. Багато дослідників вважають, що у період з 1871 до 1914 року така система працювала досить добре.

Перша світова війна викликала набагато потужніші міжнародні потоки капіталу, ніж будь-коли раніше, оскільки європейські країни, такі, як Великобританія та Німеччина, набрали багато боргів перед іншими країнами, особливо Сполученими Штатами. Версальський договір 1919 року наклав

репарації на Німеччину, яка почала проводити гіперінфляційну політику, що нанесла їй величезні економічні збитки. Спроба відновити золотий стандарт у 1920-х роках був недовговічним: у 1931 році Великобританія назавжди відмовилася від повного золотого стандарту, а через два роки те ж саме зробили Сполучені Штати. Велика депресія 1930-х років була частково викликана різким спадом у міжнародній торгівлі, які пояснювалися, зокрема, високими митними тарифами. Починаючи з 1934 року, однак, країни стали знижувати руйнівні торговельні бар'єри.

Важливу роль у цьому відношенні відіграв прийнятий у Сполучених Штатах Закон про взаємні торгові угоди. Однак повернення до норми в міжнародних фінансах було перервано в 1939 році, Другою світовою війною – найдорожчою війною за всі часи, яка, зруйнувавши усю світову торгівлю, викликала до життя механізми міжнародного співробітництва, що сприяють збільшенню економічної стабільності та розвитку.

У період з 1944 по 1960 рік відбулися численні важливі зміни, що глибоко змінили характер міжнародної фінансової систем. Стурбовані величезними дефіцитами твердої валюти, необхідної для плати за товари та послуги та відновлення розореною війною економіки, Джон Мейнард Кейнс із Великобританії та Гаррі Декстер Уайт із США запропонували на конференції у Бреттон Вудсі у 1944 році новий міжнародний фінансовий порядок. Було створено Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР, Світовий банк).

Передбачалося, що МВФ допомагатиме країнам, які мають проблеми платіжного балансу і проблеми з підтримкою резервів на необхідному рівні, відповідно до узгоджених валютних курсів на основі золотого паритету. Хоча після 1971 року система золотого паритету розпалася, МВФ як і діє, причому його обов'язки розширилися. Наприклад, він відіграє ключову роль у запобіганні або пом'якшенні національних та регіональних фінансових криз, виступаючи кредитором останньої інстанції для країн, що відчують бюджетну напруженість. Світовий банк спочатку надавав позички потерпілим

від війни країнам на цілі реконструкції, але до 1950-х років банк розширив сферу кредитування та розпочав фінансування нових проектів розвитку. Хоча і МВФ, і Світовий банк мають штаб-квартири у Вашингтоні (враховуючи особливе значення Америки як глобальної фінансової держави), ці організації воістину інтернаціональні по своїй орієнтації та управлінню.

Найважливіша міжнародна організація – ООН – була створена у Сан-Франциско у 1945 році. Хоча сама вона спочатку не займалася безпосередньо економічними та фінансовими питаннями, дана тематика зайняла важливе місце у роботі її установ, таких, як ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі та розвитку) та ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури). Особливу важливість набув принцип міжнародної допомоги для подолання фінансової напруженості із прийняттям Програми США з оздоровлення економіки (Плану Маршалла) 1948-1952 років, у рамках якої було надано допомогу багатьом європейським країнам. План Маршалла сприяв міжнародній співпраці серед одержувачів економічної допомоги у формі позичок на загальну суму понад 12 млрд. доларів. Після 1945 року в період холодної війни виникли нові форми політичного та економічного регіонального співробітництва у зв'язку зі створенням двох військових альянсів – НАТО (Організації Північноатлантичного договору) та Варшавського пакту держав, дружніх із Радянським Союзом.

Почалися розвиватися і більш прямі форми фінансової кооперації, що призвели до створення міжнародної системи фінансових механізмів. У 1947 році почала діяти Генеральна угода про тарифи та торгівлю (ГАТТ), що послужило основою для серії переговорів (таких, як раунд Кеннеді та Уругвайський раунд), які в наступні півстоліття забезпечили різке зниження бар'єрів на шляху міжнародної торгівлі, особливо в галузі товарів та послуг.

Фінансові тяготи Другої світової війни сприяли розвалу колоніальної системи, і на карті світу з'явилися буквально десятки нових країн. Мабуть, найяскравішою подією стало проголошення незалежності Індії в 1947 році, але в наступні два десятиліття незалежними країнами також стали великі

регіони Азії та Африки. Це значно прискорило потребу у таких міжнародних фінансових організаціях, як МВФ та Світовий банк. Кожна нова країна зазвичай створювала свою валюту, яка мала отримати широке міжнародне визнання, потребувала запозичення значних грошових сум у зарубіжних країнах, хоча не завжди могла гарантувати повернення боргів, і часто була змушена вчитися законності та дисципліни, необхідної в умовах ринку. Такі організації, як МВФ та Світовий банк, ставали все більш вагомими у зміцненні цих факторів.

Зрушенням до світової фінансово-економічної інтеграції сприяло виникнення нових важливих інституцій, особливо у Європі. 1950 року було створено Європейську платіжну спілку для боротьби з доларовим дефіцитом, що ускладнював міжнародні платежі. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) почала збирати однакоvu економічну інформацію щодо основних промислових країн, а надалі і країн Азії та Латинської Америки, а також Європи та Північної Америки. Найбільш важливим був підписаний у 1957 році Римський договір про створення Європейського економічного співтовариства («Спільного ринку»), митний союз шести країн у 1958 році перетворився на групу з 27 держав, що багато в чому інтегрували свою економічну структуру в сучасний Європейський Союз, включаючи спільну валюту (євро), що охоплює більше половини регіону, та центральний банк ЄС. Приклад Європи наслідували і в інших місцях, в набагато меншому масштабі, причому країни Азії, Африки та Латинської Америки прагнули економічної інтеграції більш регіонального характеру. Азіатський банк розвитку, наприклад, об'єднує приблизно 40 країн, сприяючи створенню та підтримці вільного потоку капіталу в одному з найважливіших регіонів світу, а Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) 1994 року поширило принципи митного союзу на обидва американські континенти.

Важливе значення має подальше розширення світової фінансової системи у наступних чотирьох напрямках. 1995 року на зміну ГАТТ прийшла

Світова організація торгівлі (СОТ), що отримала широкі повноваження на зміцнення міжнародних стандартів у торгівлі та транскордонних фінансових операціях. «Велика сімка» (G-7), спочатку являла собою нараду міністрів фінансів семи провідних промислово розвинених країн, чисельно розширилася і тепер охоплює 20 країн («Велика двадцятка» G-20), представники яких регулярно зустрічаються для узгодження керівництва міжнародними економічними та фінансовими механізмами. Інші конференції, що проводяться неурядовими структурами, особливо у Давосі (Швейцарія), зводять разом керівників корпорацій та фінансових груп, які часто визначають шляхи подальших реформ. Нарешті, було укладено низку багатосторонніх податкових договорів з метою певного ступеня стандартизувати податковий режим для учасників міжнародної діяльності; останнім часом малі країни, які служили «податковими сховищами», погодилися змінити свої положення про банківську таємницю для припинення спроб несплати податків.

Змінна глобальна фінансова система стала як причиною, так і наслідком швидкого зростання глобалізації. Для економіки більшості країн міжнародна торгівля відіграє значно важливішу роль, ніж одне чи два покоління тому. Міжнародні потоки капіталу надзвичайно зросли. Крім цього, такі інститути, як МВФ та Світовий банк, відіграють вирішальну роль як для фінансування довгострокових потреб у галузі розвитку, і у плані стабілізації хитких фінансових систем. Двома чудовими прикладами служать фінансові кризи 1998 року, що почалися в Азії, але в результаті поширилися за її межами, і світова криза 2008 року, яка піддала суворому випробуванню фінансові інститути та економіки по всьому світу. В обох випадках МВФ та Світовий банк здійснили важливі фінансові вливання у постраждалих країнах [10, с.189].

З посиленням міжнародної економічної та фінансової взаємодії небувало зросла потреба у встановленні узгоджених норм поведінки – однакових правил бухгалтерської звітності, міжнародних стандартів допустимих дій, визначення умов надання надзвичайних позик тощо.

Безперечно, існуючі інститути й надалі змінюватимуться – можливо, шляхом створення нової парасолькової організації, що охоплює усі аспекти фінансового регулювання.

2.2. Фінансова система країн розвиваючого світу

Фінансові системи країн, що розвиваються, можуть відрізнятися від фінансових систем розвинутих країн у багатьох аспектах. Ось деякі характеристики, які часто спостерігаються в фінансових системах країн, що розвиваються:

1. Недостатня фінансова доступність: У таких країнах часто відсутні розвинені фінансові послуги та інфраструктура. Багато людей не мають доступу до банківських рахунків, кредиту або інших фінансових послуг.
2. Нерозвинена фінансова ринкова інфраструктура: Фінансові ринки в країнах, що розвиваються, можуть бути менш розвинутими, ніж у розвинених країнах. Відсутність розвинутих фондових бірж, товарних ринків та інших фінансових інструментів може обмежувати можливості інвестицій та фінансування.
3. Висока рівень ризику: Фінансові системи країн, що розвиваються, часто стикаються з високим рівнем ризику. Політичні нестабільності, економічні коливання та інші фактори можуть створювати невпевненість для інвесторів та банків.
4. Нерозвинена роль фінансових установ: Банки, страхові компанії та інші фінансові установи в країнах, що розвиваються, можуть бути менш розвиненими та менш довіреними. Це може обмежувати доступ до фінансових послуг та збільшувати витрати на отримання кредиту чи страхування.
5. Невдосконалість регуляторної рамки: Фінансові системи країн, що розвиваються, часто стикаються з недостатньою ефективністю та

прозорістю в регулюванні та нагляді за фінансовими установами. Це може спричиняти проблеми з корупцією, неправомірною діяльністю та недостатньою захистом прав споживачів.

- б. Велике значення неформального сектору: У багатьох країнах, що розвиваються, значний обсяг фінансових операцій здійснюється у неформальному секторі. Це означає, що частина економіки функціонує поза офіційною фінансовою системою, що може створювати складнощі для контролю та регулювання.

Варто зауважити, що ці характеристики не є універсальними для всіх країн, що розвиваються, і рівень розвитку фінансової системи може варіюватися в межах цих країн. Деякі країни, що розвиваються, здійснюють реформи та вдосконалюють свої фінансові системи, щоб забезпечити більш стабільну та ефективну економічну систему.

Наведу приклади країн, які раніше відносяться до країн, що розвиваються:

1. Бразилія: Бразилія має найбільшу економіку в Південній Америці. Фінансова система країни складається з розвиненої банківської системи, фондової біржі та страхових компаній. Однак, проблемами, з якими стикається Бразилія, є високий рівень банківських відсотків та обмежений доступ до фінансових послуг для низькодоходних верств населення.
2. Індія: Індія має одну з найбільших економік у світі і розвинену фінансову систему. Банківська система включає комерційні банки, кооперативні банки та регіональні банки. Індія також має розвинену фондову біржу та ринок капіталу. Проте, однією з основних проблем є велика кількість непродуктивних позик та великий відсоток недоброякісних активів у банківській системі.
3. Нігерія: Фінансова система Нігерії складається з комерційних банків, мікрофінансових установ, страхових компаній та пенсійних фондів. Однак, країна стикається з проблемами недостатньої фінансової

включеності, низьким рівнем банківської доступності в сільських районах та високим рівнем неплатоспроможності позикових установ.

Ці приклади показують, що фінансові системи країн, що розвиваються, можуть бути різноманітними та мати свої унікальні особливості. У кожній країні виникають власні виклики, і для покращення фінансових систем необхідні специфічні реформи та заходи, які враховують місцеві умови та потреби.

2.3. Фінансова система розвинених країн

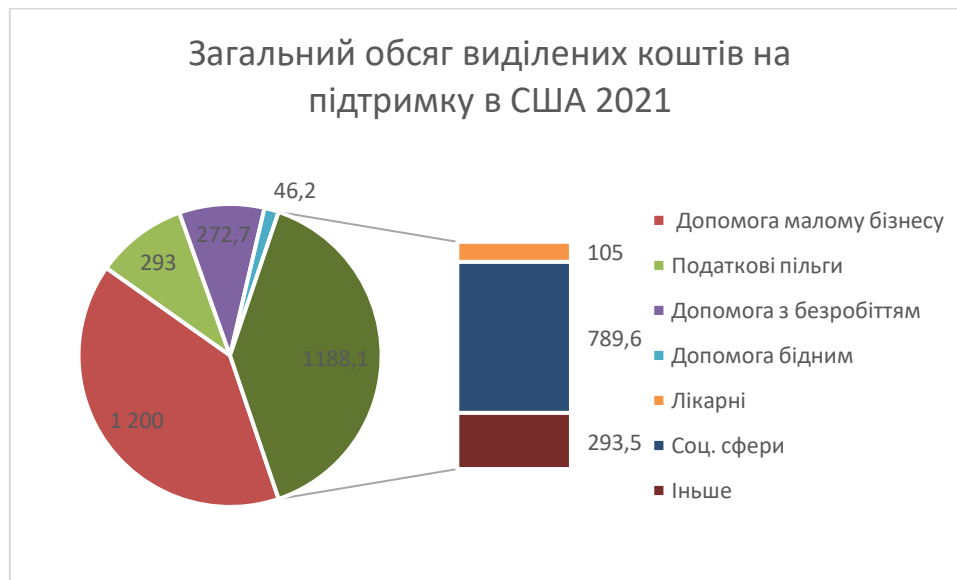
Фінансова система кожної країни має індивідуальну структуру зі своїми особливостями побудови та функціонування. Відмінності та загальні риси складу та класифікації фінансових систем залежать від типу економіки, дефініції фінансів, а також ролі фінансових ресурсів у суспільному відтворенні.

Для порівняльного аналізу державних фінансових систем зарубіжних держав було обрано провідних країн: США — як країну з лідируючою економікою у світі; Німеччина як країна з лідируючою економікою в Європі.

Система державних фінансів США відрізняється розвинутою децентралізованістю. Пов'язано це з тим, що в країні переважає модель конкурентного федералізму. Конкуренція між органами влади та рівнями управління збільшує динаміку розвитку та ефективність послуг.

Сучасна система державних фінансів США за рівнем централізації влади поділяється на фінанси федерального рівня, фінанси штатів та місцеві фінанси і включає бюджет, спеціальні фонди, фінанси державних підприємств. У такій організаційній системі фінансів держави відсутня єдність, всі рівні мають самостійність у складанні та затвердженні бюджету, розробленні та здійсненні податкової політики тощо. Головною проблемою державних фінансів США є високий рівень боргу.

Однією з причин постійного збільшення державного боргу та бюджетного дефіциту є соціальні відрахування. Це свідчить про те, що бюджет США має соціальну спрямованість і однією з його функцій є перерозподіл доходів серед населення з метою соціального вирівнювання. Збільшення кількості фінансової допомоги, що надається державою викликано пандемією. Так, наприклад, у 2021 р. було ухвалено рішення виділити 2,2 трлн дол. на підтримку громадян та організацій, а загалом бюджетом заплановано 789,6 млрд дол. на соціальне забезпечення США.

Водночас у рамках Закону про допомогу, надзвичайну допомогу та безпеки економіки у зв'язку з коронавірусом (CARES Act) у 2020 р. було виділено 2,3 трлн дол.

Інституційні перетворення свідчать, що бюджет відіграє важливу роль в економіці, здійснює серйозну фінансову підтримку і є важливим механізмом фінансової політики, дозволяючи забезпечувати соціально-економічну стійкість США та вирішувати найважливіші завдання уряду.

Серед країн Європи економічним лідером є Німеччина. Фінансова система країни побудована на основу кооперативного федералізму. Так, основна відмінність фінансової системи Німеччини полягає в тому, що її основні принципи закріплені в конституції країни, водночас укладено співробітництво між Федерацією та землями та землями між собою. Це

забезпечує стійкість фінансової системи оскільки у основі кооперативного федералізму лежить система вертикального і горизонтального фінансового вирівнювання. За складом державна фінансова система Німеччини включає бюджетну систему, спеціальні фонди, позабюджетні фонди, що знаходяться у розпорядженні центрального уряду, фінанси державних підприємств.

Основним інституційним елементом державної фінансової системи Німеччини є бюджетна система. На сьогоднішній день, слідуючи стратегії «Чорний нуль» вже кілька років вдається зберігати бездефіцитним бюджет за рахунок того, що стратегія пропонує фінансувати витрати бюджету не за рахунок нових кредитів, а за рахунок бюджетних доходів.

У Німеччині досить розвинена соціальна система, активно здійснюється соціальна підтримка за допомогою федерального бюджету та фондів (відрахування допомоги з безробіття, допомога дітям та молоді, допомога літнім людям, учням та студентам та ін.). Період пандемії не є винятком, держава виділила на підтримку млрд євро, з них на допомогу малому бізнесу та самозайнятим на державному рівні виділено 50 млрд євро та на місцевому рівні - 48 млрд євро; у соціальній сфері було виділено кошти на компенсацію заробітних плат обсягом 10 млрд євро.

3 ШЛЯХИ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СТРУКТУРИ ТА СТАНУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ (НА ПРИКЛАДІ КРАЇН З РОЗВИНЕНОЮ РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ)

3.1. Сучасні виклики та проблеми фінансових систем

Світові економічні процеси, що бурхливо протікають, посилюють інтерес до теоретичного осмислення відмінних рис фінансової глобалізації та вивчення впливу на динаміку розвитку економічних, соціальних, політичних сфер життя сучасного суспільства. За визначенням Л. фон Секондорфа, світові фінанси або, як він називає їх, фінансові ресурси світу – це сукупність фінансових ресурсів усіх країн, міжнародних організацій та міжнародних фінансових центрів [1, с.15].

Світова фінансова система є найважливішою складовою світового господарства, відображаючи успіхи та проблеми розвитку світової та національних економік, розвиток яких протягом усієї історії йде паралельно і характеризується тісним взаємозв'язком і стрімко зростаючою глобалізацією. Міжнародні економічні зв'язки неможливі за відсутності налагоджених світових фінансових взаємин. Так, світова фінансова система є складовою світового господарства, виступаючи як постачальник найважливішого виду ресурсів. Сучасний рівень глобалізаційних процесів визначає вплив світової економіки на тенденції розвитку фінансових систем окремих держав та світової фінансової системи в цілому. Внаслідок наявних глибинних зв'язків економіки та фінансів, асиметрія світового економічного розвитку, помилкові рішення у виборі напрямів та перспектив світової економіки зумовлюють порушення та збої у світовій фінансовій системі. У свою чергу, взаємовигідні міжнародні зв'язки неможливі за відсутності гармонійної концепції фінансових відносин.

Фінансова глобалізація найбільш динамічно розвивається у світовій фінансовій системі з 1980-х рр. В даний час дослідження перспектив та

напрямів глобалізаційних фінансових процесів особливо актуально, оскільки спостерігається швидкий розвиток глобалізації, з'являється багато пов'язаних з нею нових суперечок та протиріч.

Як відомо, основоположником терміна «глобалізація» вважають Т. Левіта, який говорив про об'єднання ринків окремих продуктів, які виробляють великі транснаціональні організації. Пізніше сформувалися й інші підходи до визначення цього феномену. Наприклад, на думку Виноградної В.М, глобалізація – це процес, у якому всі ми залучені не лише як суб'єкти, а й як об'єкти [3]. Кравчук Н.С говорив про те, що глобалізація – це ланцюг політичних, економічних, технологічних змін, які знищують бар'єри між державами та породжують нові закони [5].

Фінансова глобалізація – це неминучий процес, об'єктивний, і зупинити його може лише війна чи глобальна катастрофа. У той же час існує думка про суб'єктивний характер процесу фінансової глобалізації, що виникла і настільки активно розвивається завдяки цілеспрямованим зусиллям уряду США, транснаціонального капіталу, що базується в Америці, для того, щоб максимально збільшити масштаби використання долара.

Прихильники об'єктивного характеру процесу фінансової глобалізації наводять більш аргументовані аргументи. До них слід віднести об'єктивні передумови глобалізації:

- нарощування обсягів світового виробництва;
- інтернаціоналізація капіталу;
- підвищення конкуренції на світовому фінансовому ринку;
- посилення дефіциту ресурсів;
- розвиток інфраструктури та логістики;
- вихід економіки багатьох держав за національні кордони;
- уніфікація показників макроекономічного розвитку;
- стандартизація операцій на світовому фінансовому ринку.

Виходячи з ретроспективного аналізу понятійного апарату, можна зробити висновок про те, що глобалізація – це, перш за все, процес

виробництва матеріальних благ, їх розподіл та споживання, а також це розповсюдження соціальних, культурних, економічних та інших механізмів, що породжують як позитивні, так і негативні наслідки.

Отже, з одного боку, глобалізація економічно ефективна, але з іншого – вона породжує великі проблеми у світовій фінансовій системі, з якими складно впоратися.

Чинниками населення, що підтримують розвиток глобалізації, є те, що чисельність населення зростає, збільшується масштаб потреб, потрібна диференціація споживчих товарів та послуг, що національні економіки дуже часто просто не в змозі забезпечити. Ще одним фактором прискорення глобалізації є технологічні зміни, оскільки нові розробки НТП, як відомо, найефективніше функціонують у планетарному масштабі. А це свідчить про те, що глобалізація змусила людство взаємодіяти новими методами. Так, фінансова глобалізація є новою віхою розвитку соціальної системи. Дійсно, згідно з інформацією ЮНКТАД про динаміку розвитку світової економіки в останні роки спостерігається позитивна динаміка збільшення обсягів прямого інвестування в країни, що розвиваються, зі зменшенням обсягів в економічно розвинені країни. Пов'язано це із можливістю отримання високих доходів, які впливають на основні фактори фінансової глобалізації. Вона забезпечує інтернаціоналізацію, розвиток фінансових ринків, валютно-фінансових відносин [14].

Фінансові ресурси стають не тільки багатством або засобом платежу, а й показником статусу, а також інструментом впливу на економічні та геополітичні процеси. За таких умов господарська діяльність починає відігравати другорядну роль. Доцільно виділити три напрями інтернаціоналізації світових фінансів [15]:

- інтернаціоналізація фінансових послуг;
- збільшення прямих іноземних інвестицій в країни, що розвиваються;
- нарощування потоків боргових зобов'язань

Важливу роль в інтернаціоналізації грають міжнародні економічні інститути: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ). Їх головними завданнями є: сприяння досягнення більшої сумісності національних економік, встановлення єдиних правил та норм міжнародних економічних відносин, розробка загальних принципів структурних перетворень та ін.

Важливе місце у інтернаціоналізації фінансової сфери продовжує займати Світова організація торгівлі (СОТ), у якій беруть участь понад 150 країн. Ця організація орієнтована на забезпечення взаємовигідності світової торгівлі для всіх її учасників. На розвиток світових фінансових ринків позитивно впливає поява інноваційних фінансових інструментів, у тому числі фінансовий інжиніринг, що дозволяє досягти вдосконалення фінансового менеджменту, оптимізації формування інвестпортфелів та мінімізації фінансових ризиків при операціях на світовому фінансовому ринку за рахунок використання нових комбінацій фінансових інструментів.

Диджиталізація світової економіки, що розвивається, зумовлює розширення процесів цифрової трансформації світової фінансової системи. Комунікації у світових фінансових взаєминах базуються на нових інформаційних та телекомунікаційних технологіях. Серед цифрових технологій особливе місце, займає технологія блокчейн. Її використання не тільки економічно доцільне, а й надає вплив на зниження фінансових ризиків у міжнародних економічних відносинах, підвищуючи прозорість і безпеку угод, що проводяться.

Заслуговує на увагу також розширення використання у світових глобалізаційних фінансових процесах деривативів, що являють собою, по суті, провідні фінансові інструменти, що забезпечують оптимальне комбінування фінансових інструментів. Їх використання видається доцільним з точки зору зниження валютних ризиків.

Масштабування фінансової глобалізації обумовлює пом'якшення бар'єрів під час руху іноземних інвестицій шляхом зміни державного

нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності. На жаль, без необхідного регулювання з боку незалежних світових фінансових інституцій та організацій фінансова глобалізація не в змозі забезпечити дотримання принципів сталого та рівного розвитку світового фінансового ринку для всіх держав, пригнічуючи прагнення провідних країн в економічному розвитку країн отримувати вигоду з процесів фінансової глобалізації на шкоду економічно слабким державам, посилюючи асиметричність розвитку світового фінансового ринку

Дія економічного закону ефекту масштабу визначає максимальну привабливість великих інвестпроектів в очах іноземних інвесторів, при цьому територіальне розміщення активів диктується прагненням мінімізувати витрати. Великі фінансові центри отримують додатковий зиск за рахунок свого практично монопольного положення

Фінансова глобалізація забезпечує перерозподіл фінансових ризиків учасників світового фінансового ринку, сприяє зниженню міжнародних транзакційних витрат, зменшує частку низькорентабельних портфельних інвестицій. Не зменшуючи прогресивне значення фінансової глобалізації, зупинимось на її «вузьких місцях», які потребують низки обмежувальних заходів.

Більшість операцій на світовому фінансовому ринку, як відомо, здійснюється ТНК. При цьому значна частина найбільших транснаціональних компаній має свої штаб-квартири у США та вважає їх країною базування, використовує світові фінансові ресурси без урахування економічних наслідків для низки країн.

Фінансова глобалізація супроводжується нарощуванням та відокремленням фіктивного капіталу, що провокує небезпеку «перегріву» економіки, спекулятивних операцій та їх негативного впливу на реальний капітал окремих країн та світової економіки в цілому.

З погляду реалізації стратегії сталого розвитку, як цільової установки сучасного соціально-економічного розвитку, можна констатувати, що

фінансова глобалізація піддає небезпеці навколишнє середовище, постійно погіршує стан атмосфери. Інтереси транснаціонального капіталу, прагнення до отримання фінансової вигоди заглушують доводи захисників довкілля.

Таким чином, можна констатувати, що світова фінансова система є однією з провідних підсистем світового господарства, що характеризується одночасно посиленням процесів фінансової глобалізації [16].

У прогресивному суспільстві економічні системи окремих держав характеризуються безпосереднім взаємозв'язком, при якому інфляція, криза фондового ринку, боргових зобов'язань однієї країни або групи країн можуть спричинити світову фінансову кризу. Це особливо важливо сьогодні, в глобальних потрясінь, що тривають, коли провідні економісти світової спільноти б'ють тривогу щодо ймовірності кризи світової економіки на тлі різкого зниження ділової активності у більшості країн світу.

Таким чином, в даний час світова фінансова система знаходиться в ситуації, що характеризується наростанням кризових явищ на світових фінансових ринках, динамічністю, складністю та невизначеністю її розвитку і світової боргової кризи. Перешкодою для формування ефективної фінансової політики для забезпечення поступального розвитку світової фінансової системи, виступає невідповідність чинної нині економічної парадигми сучасним економічним реаліям. Так, фінансово-економічна парадигма, що виникла у середині минулого століття на тлі високих темпів зростання кількості використовуваних у світовій економіці ресурсів, відкриття нових джерел ресурсів та способів їх видобутку, забезпечувала зростання капіталу (насамперед кредитного) для використання ресурсів, що з'являються. Причому приплив капіталу до високорентабельних сегментів світового господарства здійснювався високими темпами, що було пріоритетом чинної фінансової парадигми.

Внаслідок накачування кредитними ресурсами виникали та лопалися «ринкові бульбашки», що негативно позначалося на стані фінансових систем окремих держав та світової фінансової системи в цілому. Якщо капітал не

виявляє вільні та перспективні економічні ніші, він починає руйнувати фінансову стабільність світових економічних відносин, підриваючи стабільність світової фінансової системи

В даний час, коли все більш реальним стає дефіцит ресурсів і, що найбільш серйозно, дефіцит невідновних ресурсів, чинна фінансова парадигма вже не відповідає нинішній ситуації. Слід зазначити, що необхідна узгоджена фінансова політика, при якій найбільш розвинені держави, наприклад, не намагаються вирішувати свої фінансові проблеми за рахунок тиску на інші держави, включення друкарського верстата, коли основою кредитно-грошової політики є нарощування грошової маси, що веде до збільшення боргових зобов'язань, які не мають практично ніякого забезпечення та темпів інфляції.

Існуюча фінансово-економічна парадигма значною мірою схильна до впливу політичних факторів, посилює фінансову нерівність у світі, ускладнює становище країн, що розвиваються, і зрештою не відповідає інтересам розвинених країн, оскільки закріплює привілейоване становище, посилює протиріччя між прагненням до подолання стагнаційних процесів, збільшення темпів економічного зростання і високими темпами інфляції, здатними знизити в номінальному вираженні борговий тягар, але такими, що потенціюють настання нової глобальної фінансової кризи. В результаті окрема ланка борговий ланцюжок є системоутворюючим фактором для виникнення інших боргових ланцюжків, що виникають і зростають з дуже високою швидкістю. Це наочно характеризується тим, що США – один із найбільших фінансових боржників у світі – демонструє темпи зростання щорічно вироблених сукупних активів нижче за темпи зростання сукупного боргу країни. Підсумовуючи наведені аргументи, доводиться констатувати нездатність існуючої фінансово-економічної парадигми до вирішення актуальних проблем розвитку світової фінансової системи.

3.2. Шляхи як покращити та модернізувати іноземні фінансові системи

У рамках даного дослідження проаналізовано цільові установки нової фінансово-економічної парадигми: стійке функціонування світової фінансової системи, здатної задовольнити потреби населення всіх країн світу шляхом оптимального використання світового ресурсного потенціалу

При цьому необхідно врахувати те, що існує сценарій розвитку світової фінансової системи, в якій розглянуто деякі найбільш перспективні напрямки інтеграції, такі як транспорт та логістика, агропромислова політика, свобода переміщення товарів, трудових ресурсів, напрями економічного розвитку до 2030 р., серед яких зазначені:

- забезпечення макроекономічної стійкості, що передбачає досягнення стабільності макроекономічних показників, підвищення технологічного рівня та диверсифікації виробництва та експорту;
- створення умов для зростання ділової активності та інвестиційної привабливості;
- інноваційний розвиток та модернізація економіки буде досягнуто з підвищенням рівня науково-технічного потенціалу;
- забезпечення доступності фінансових ресурсів та формування ефективного фінансового ринку, в рамках даного напрямку передбачається вдосконалення регулювання ринку цінних паперів, також до 2025 р. планується завершити процеси гармонізації та створити національний регулюючий орган на фінансових ринках;
- розвиток кадрового потенціалу пов'язаний з необхідністю переходу до інноваційної економіки та розвитку високотехнологічних секторів в умовах дефіциту висококваліфікованих трудових ресурсів;
- реалізація зовнішньоторговельного потенціалу диктується необхідністю диверсифікації торгових потоків в умовах наростаючої конкуренції [11, с.122].

Дослідники відзначають існуючі можливості покращення глобальних фінансових відносин при цілеспрямованому вирішенні назрілих проблем. Серйозною проблемою є нестабільність системи світових фінансів, яка базується на винятковому положенні американського долара, яка найвиразніше виявилася в останньому десятилітті ХХ ст. Чим більш активно уряд США використав свої переваги у використанні американської національної валюти у міжнародних економічних операціях, тим більшими темпами наростали диспропорції у розвитку світової фінансової системи.

У міру посилення диспропорцій, неконтрольного зростання незабезпечених боргів, нарощування грошової маси, нездатність долара виступати гарантом стабільності світової економіки стає дедалі очевиднішою. Зусилля з управління та хеджування фінансовими ризиками робляться недостатньо результативними. Найбільш реальною перспективою розвитку на найближчі роки є збереження невизначеності та волатильності на світових фінансових ринках, зумовлені нарощуванням боргових зобов'язань США, складнощами фінансової системи країн Євросоюзу внаслідок невирішеності європейської боргової кризи та ін.

Однак досвід останньої чверті ХХ ст. коли протягом тривалого часу стагнація розвитку світової економіки супроводжувалася значною інфляцією, свідчить про те, що обраний шлях з малою ймовірністю може призвести до розв'язання світових фінансових проблем. Здійснені світовими фінансовими організаціями, національними урядами кроки щодо розвитку світової фінансової системи демонструють, що як стабілізацію обрано заходи інфляційного характеру, що дають змогу знизити номінальне значення боргових зобов'язань стосовно ВВП, що виробляється [14].

Спроби окремих країн підвищити стійкість своїх національних фінансових систем багато в чому виявляються безрезультатними, з одного боку, через глобальний характер світових фінансових проблем і, з іншого боку, продовжує монопольне становище долара як основної світової резервної валюти.

Проте проблеми світової фінансової системи, зумовлені домінуванням валюти однієї держави, що триває, призводять до певних заходів щодо подолання ситуації, що склалася. Посилюються заходи державного лобіювання визнання як світової резервної валюти китайського юаня, дедалі чіткіше звучать критика використання долара як домінуючої світової резервної валюти та пропозиції щодо використання національних валют у інтеграційних об'єднаннях.

Безумовно, ключовим фактором панування долара залишається проведення нафтових угод виключно у цій валюті. Виходячи з цього, важливу роль відіграють геополітичні інтереси та амбіції основних постачальників вуглеводневих ресурсів на світовий ринок. Значною проблемою розвитку світової фінансової системи виступає відкритість світового ринку фінансових ресурсів, що дозволяє не лише підвищити швидкість та масштаби переміщення інвестицій, але й обмежує можливості регулювання фінансових спекуляцій зі сторони світових фінансових інституцій та національних фінансових регуляторів.

Таким чином, створення надійної світової фінансової системи вважається однією з основних завдань сучасного суспільства. Світова фінансова система не повинна висловлювати інтереси одного чи кількох держав. Світова фінансова система виступає базою для всієї існуючої світової економіки та, безумовно, грає важливу роль.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових поглядів на сутність національних фінансових систем дозволив виявити найбільш відповідне меті дослідження трактування: фінансова система – це сукупність системно пов'язаних елементів (передусім, фінансових ринків, фінансових інститутів та фінансових інструментів), які безпосередньо беруть участь у фінансовій діяльності та сприяють її здійсненню за допомогою виконання ними своїх функцій. Крім того, було виявлено, що темпи зростання фінансового сектора залежать від ефективності виконання фінансовими системами своїх функцій, а це, своєю чергою, спричиняє більш високим темпам зростання всієї економіки. Проведення порівняльного аналізу національних фінансових систем передбачає вибір критеріїв, що ґрунтується на вивченні існуючих моделей фінансового сектора. З метою дослідження модель національних фінансових систем визначена як система взаємопов'язаних характеристик фінансових ринків і фінансових інститутів, що історично склалася, що відображають рівень їх фінансового розвитку, а також дозволяють виявити закономірності та перспективи подальшого розвитку даних фінансових систем.

Порівняльна оцінка різних класифікацій моделей національних фінансових систем (залежно від фінансової структури економіки, за рівнем фінансового розвитку, за моделями капіталізму та ін.) дозволила визначити найважливіші аспекти, які мають бути враховані під час аналізу та оцінки моделей фінансового сектора: роль банківських та ринкових інститутів у перерозподілі національного доходу; вплив моделі фінансової системи на економічне зростання; оцінка політичної, культурної та соціальної складової; рівень захисту інтересів працівників. Як показують емпіричні дослідження, жодна з моделей національних фінансових систем залежно від фінансової структури економіки (національна фінансова система, орієнтована на банки, та національна фінансова система, орієнтована на фондові ринки) не забезпечує абсолютних конкурентних переваг, оскільки на рівень

економічного розвитку впливає ефективність виконання своїх функцій фінансової системи загалом.

За результатами систематизації напрямів та методів оцінки національних фінансових систем було визначено чотири найважливіші характеристики фінансових інститутів та фінансових ринків (фінансова глибина, фінансова доступність, фінансова ефективність та фінансова стабільність), а також чотири альтернативні підходи до оцінки (комплексна оцінка на основі узагальнюючого показника, кількісна оцінка на основі узагальнюючого показника, комплексна оцінка за системою показників, кількісна оцінка за системою показників). При застосуванні існуючих методик оцінки національних фінансових систем необхідно враховувати проблеми, з якими може зіткнутися дослідник на етапах вибору методів дослідження та збору інформаційних матеріалів, а також деякі недоліки: при синтетичному підході можливе отримання некоректного результату у зв'язку з неточним вибором базових показників та відповідних ваг; при аналітичному підході можуть виникнути складності в інтерпретації результатів та загальної оцінки фінансової системи; комплексна оцінка передбачає використання якісних показників, які здебільшого оцінюються на основі опитувань, а, відповідно, ними легко маніпулювати.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артёмов Т.І. Методологічна анатомія глобальної фінансово-економічної кризи. Економічна теорія, 2019. № 2. 16-33 с.
2. Василик О. Д. Теорія фінансів: Підручник. К.: НІОС. 2018. 416 с.
3. Виноградня В.М. Особливості функціонування фінансових систем в країнах з ринковою економікою. Екон. вісн. ун-ту. 2018. Вип. 20/1. 199- 205 с.
4. Карлін М.І. Фінанси країн Європейського Союзу: навч. Посіб. К.: Знання, 2018. 639 с.
5. Кравчук Н.С. Фінансова система держави: теоретична концептуалізація та проблеми структурування. Світ фінансів. 2016. № 3(8). 85 с.
6. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Сучасна модель фінансової системи : порівняльний аналіз основних підходів. Фінанси України. 2020. № 6. 44-56 с.
7. Носова О. Про фундаментальні причини фінансових криз та життєздатність фінансових ринків в сучасній формі. Економіка України. 2017. № 4. 45-55 с.
8. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія). Навч. посібник. К.: КНЕУ. 2020. 240 с.
9. Солошкіна І. В. Фінансові послуги в Україні: адміністративно-правове регулювання : монографія Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2019. 300 с.
10. Стойко О.Я., Дема Д.І. Фінанси: навч. посіб. / за ред. О.Я. Стойка. – 2-ге видання, стереотипне. К.: Алерта, 2017. 432 с.
11. Лисяк Л. В., Качула С. В., Міщенко Л. О., Міщенко Д. А. Фінанси : навчальний посібник / за ред. д. е. н., проф., акад. АЕН України Л. В. Лисяк. – Дніпро: ТОВ “Акцент ПП”, 2017. 298 с.
12. Фінанси: Підручник / За ред. С.І. Юрій, В.М. Федосова. К. : Знання, 2018. 611 с.

13. Фінанси: курс для фінансистів: Навч.посіб. За ред. Оспіщева. К.: Знання, 2019. 567 с.
14. M.P.S.R. Mercado, J.G. Vargas-Hernández. 2019. Analysis of the Determinants of Social Capital in Organizations. *Business Ethics and Leadership*, 3(1), 124-133. DOI: [http://doi.org/10.21272/bel.3\(1\).124-133.2019](http://doi.org/10.21272/bel.3(1).124-133.2019) (дата звернення: 01.06.2023).
15. T. Vasilyeva, V. Kozyriev. 2017. Scientific and methodical approaches to determining the center-orientation of financial conglomerates with the factor and cluster analysis. *Business Ethics and Leadership*, 1(1), 5-15. Doi: <http://doi.org/10.21272/bel.2017.1-01> (дата звернення: 01.06.2023).
16. C. A. Tofan. 2021. The Process of Communication in Decision-Making. *Business Ethics and Leadership*, 1(3), 36-44. DOI: [http://doi.org/10.21272/bel.1\(3\).36-44.2021](http://doi.org/10.21272/bel.1(3).36-44.2021) (дата звернення: 01.06.2023).
17. T. Prince. 2021. Behavioral Finance and the Business Cycle. *Business Ethics and Leadership*, 1(4), 28-48. DOI: [http://doi.org/10.21272/bel.1\(4\).28-48.2017](http://doi.org/10.21272/bel.1(4).28-48.2017) (дата звернення: 01.06.2023).
18. Manik Jayasundera, University of Peradeniya, Sri Lanka Pages: 24-27 DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(4\).24-27.2021](http://doi.org/10.21272/fmir.1(4).24-27.2021) (дата звернення: 01.06.2023).
19. Ch A. Rizwan, A. Semenog. 2021. Non-bank financial institutions activity in the context of economic growth: cross-country comparisons. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(2), 39-49. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(2\).39-49.2021](http://doi.org/10.21272/fmir.1(2).39-49.2021) (дата звернення: 01.06.2023).
20. N. Ng. Yan Harold. 2018. Econometric analysis of long and short-run effects of exports on economic growth in Cameroon 1980 - 2016. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), 50-57: URL: <https://armgpublishing.com/wp-content/uploads/2016/12/files/fmir/volume-2-issue-1/5.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).
21. K. B. Kouassi. (2018). Public Spending and Economic Growth in Developing Countries: a Synthesis. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(2),

22-30. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.2\(2\).22-30.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(2).22-30.2018) (дата звернення: 03.06.2023).

22. Z. Khadidja, B. Bachir. (2018). The Algerian bank between ecoregulations and development of customer loyalty. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(2), 93-99. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.2\(2\).93-99.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(2).93-99.2018) (дата звернення: 04.06.2023).

23. Musa A. Subeh, V. Boychenko. (2018). Causes, Features and Consequences of Financial Crises: a retrospective cross-country analysis. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(2), 111-122. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.2\(2\).111-122.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(2).111-122.2018) (дата звернення: 01.06.2023).

24. D. Bhowmik. 2018. Financial Crises and Nexus Between Economic Growth and Foreign Direct: URL: <https://armgpublishing.com/wp-content/uploads/2016/12/files/fmir/volume-2-issue-1/6.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).

25. Investment. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), 58-74. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.2\(1\).58-74.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(1).58-74.2018) (дата звернення: 01.06.2023).

26. B. Mehdi. 2018. Financial stability and Solvency of Algerian banks, application of stress tests from 2012 to 2016. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(4), 57-67. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.2\(4\).57-67.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(4).57-67.2018) (дата звернення: 03.06.2023).

27. N. Dovha, V. Boychenko. 2017. Can banking innovations lead to new financial crisis: case of Central and Eastern Europe. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 1(2), 80-86. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(2\).80-86.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(2).80-86.2017) (дата звернення: 01.06.2023).

28. N. Naser. 2019. A Comprehensive Analysis of European Banking Soundness – Theoretical Study. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 3(2), 17-43. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(2\).17-43.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(2).17-43.2019) (дата звернення: 04.06.2023).